

V 9
1657

QK. 209, 22

C A V S Æ,
C V R I N C O E N Æ

DOMINICÆ VERBIS τὸ ἕντορ S I T
R E T I N E N D V M.

Quæstio Magistri & Responso D. IO ANNIS
V V I G A N D I, in promotione Magistrorum
Ienæ recitata 3. Iulij. Anno
1 5 7 1.

I E N Æ
Impressum per Donatum Ritzenhan.
Anno M. D. LXXI.

Q V A E S T I O.

ETSI nullum in vita mea iucundius mihi spectaculum unquam fuit, quam congressum ornatissimorum virorum, pietate vera, doctrina praestanti, virtutibus optimis excellentium intueri, tamen nunc pro naturae meae verecundia trepido, quia mihi aliquid in hac pulcherrima corona Professorum huius inclytæ Academiæ, & studiosæ iuuentutis dicendum est. Vereor enim non praeter rem, me tam elaboratam orationem proferre non posse, qualem vestrae aures delicatissimæ & argutissimæ desiderant. Sed quia non mea sponte has mihi partes sumo, verum iussus à spectabili Domino Decano, Promotore nostro benefico, confido vos obedientiam meam potissimum spectaturos, & humaniter approbaturus esse. Dabo autem operam, ut breuiter me expediam, vobisque non diu molestiam mihi auscultandi afferam, ac reuerenter oro, ut patienter ac parumper mihi benignas aures præbeatis.

Cum vsitatum sit in eiusmodi promotionibus, quaestionem proponi, in praesentia visum est hanc mouere, Cur in verbis Cænae, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, τὸ πρῶτον sit retinendum? Hæc ut quærerem, me furores Sacramentariorum commouerunt, quos intelligo nunc latè progredi, & scholas tum publicas tum priuatas inuadere passim, & hoc vti artificio, ut à verbis

discedentes, alias disputationes de rebus sublimibus exu-
scitent, ex quibus postea nebulas in vniuersum Testa-
mentum Domini spargant, lucemq̄ veræ doctrinæ pror-
sus nefariè extinguant & deleant. Vtilissimum igitur
est, reuocari controuersias ad principalem statum, eru-
diri imperitiores, & confirmari omnium pectora in se-
mel agnita & apprehensa veritate, quæ verbis Christi
insistit.

Multa quidem, p̄duci nō ignoro, quibus Sacramentarij
persuadere conantur, nō τὸ φητὸρ, sed διὰ νοίας in illis Te-
stamenti dominici verbis spectandam esse, verum hæc i-
psorum ratio, meo quidem iudicio, est præcipua, & ad
quam reliquæ omnes respiciunt.

Vbi verba textus manifestam absurditatē gignunt,
ibi necessario διὰ νοίας est quærenda.

Sed in verbis Cœnæ Dominicæ, Hoc est corpus me-
um, Hic est sanguis meus, retinere τὸ φητὸρ, gignit absur-
ditates. Nam vnum corpus humanum finitum & cir-
cumscriptum, Christi nimirum: qui & suscepit verum
corpus humanum, & retinet idem corpus, vtpote perso-
naliter vnitum filio Dei, nec mutat eam assumptam na-
turam in Diuinitatem vnquam, simul & semel in diuer-
sis locis esse debere, vbiunq; Cœna Domini administra-
tur in vniuerso orbe terrarum, & quemlibet in vsu
Cœnæ, totum Corpus & totum Sanguinem Christi ac-
cipere, non fide solum, sed & ore suo, id verò absurdum
inquit.

Argumentum
Sacramentarij
Doct. Galoy
in verbis
Cœnæ

inquiunt, est omnium absurdorum absurdissimum.

Ergo in verbis Cæne, non est retinendum τὸ φητὸν,
sed quærenda εὐλογία concinna, Sacramentis conueni-
ens, & quidem talis, qualem Sacramentarij decernunt.

Maiorem existimant immotam esse. Nam quan-
do Christus inquit, oculum scandalisantem esse eruen-
dum, pedem offendentem esse resecandum non de cor-
porali aliqua membrorum mutilatione loquitur, sed
de spirituali. Sic quando ipsi Deo tribuuntur ma-
nus, pedes, oculi, aures, os, & alia hominis membra,
Dei protectio, cura, & alie quædam proprietates eius
exprimuntur, neq; in τὸ φητὸν est subsistendum. Ac vim
intulit naturæ Origenes, qui nuda verba obseruans, se-
metipsum castrauit. Recte etiam Anthropomorphitæ
sunt ab Ecclesia refutati.

Origenes seipsum
castrauit.

Minorem tanto seruore Martyr propugnat, vt pro-
nunciet, Quod etiam ipsi Deo sit impossibile, etiamsi ve-
lit, efficere, vt vnum corpus finitum, simul ac semel in
diuersis locis existere possit.

P. Martyr

Ex hoc rationis humanæ fonte, negatur realis commu-
nicatio Idiomatū in Christo, contemptis atq; protritiss te-
stimonijs sacræ scripturæ. Nam quādo hæreses stabiliun-
tur, verba diuina non relinquuntur in magna autoritate,
ac testimonijs humanis prim^o ac summus locus tribuitur.

Realis Communio
negatur
ex fonte
rationis

Hinc proprietas humanæ naturæ in Christo ab ipsis
mensuratur, circumlimitatur, cælo constringitur, cælo

Propter diuoray stabiliendū, fluctuante, torquentur, frangunt,
1 & deprauantur Sarranicorum audacissima tam dicta sententia
quam Articulus fidei

capitur, caelo continetur, ut inde nusquam pedem efferat, & in nouissimo die, ubi porta caeli iterum, per quam ascendit, reſerabitur.

1
» Ut diuoray stabiliatur in verbis Coenae, Articuli
» fidei, & dicta Scripturae, quae de Coena Domini ne ver-
» bulum quidem vnum habent, ab eis audacissime flectuntur,
» torquentur, franguntur, deprauantur horribiliter.

ii Patres in
prima ad sua
sententiam

Patres quoque istarum lacerationum verborum Testa-
menti Iesu Christi, ignari, ad istas diuoray per vim rapi-
untur, nec audiuntur, ubi perspicue, recte, proprie sua
am sententiam exponunt. Hisce suis interpretationibus
subiungunt atroces & blasphemias voces in Christum i-
psam, in verba Testamenti, in eos, qui a verbis Christi
se se dimoueri non patiuntur. Gloriantur de regnis, de ci-
uitatibus, de Vniuersitatibus sibi ad stipulantibus. Nec
erubescunt Lutheri sententiam in dubium vocare atque
eneruare.

iii Blasphemia
in filium
dri

iiii Clonatio
de multorum
ad stipulatione:

Non autem dubium est, hisce spectris terreri varieque
affici, non tantum iuuenes tantarum controuersiarum im-
peritos, sed etiam alios, non oscitanter de summis istis rebus
cogitantes. Abblandiuntur enim ea vehementer, quae ra-
tioni humanae sunt affinia, & facile percipi possunt. Quae
verò longius à ratione humana discedunt, ac requirunt
tantum fidei obsequium, quae Deo eloquenti sua Myste-
ria, veritatem & potentiam attribuit, ut quidem in o-
mnibus, quae proprie Articuli fidei nuncupantur, fieri ne-
cesse

R

esse est, non tam facile in capita aut corda hominum, ut
sic loquar, intrant. Grauis vox Pauli est, Animalis ho-
mo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei. Stulticia e-
enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter
examinantur. Spiritualis autem iudicat omnia. Et Chri-
stus inquit, Spiritus vos ducet in omnem veritatem.

Oro igitur qua possum reuerentia, clarissimum vi-
rum Doctorem Iohannem V Vigandum, nostrum Super-
intendentem, ne grauetur aliquid in hoc conuentu de tan-
tis rebus monere. Etsi enim non ignoro, amplitudinem
rerum istarum longiorem & accuratiorem tractationem
requirere, tamen existimo veritatem tam esse planam,
& dilucidam, ut etiam paucis verbis in conspectum pro-
duci queat. Semper enim praestigia magis sunt garrulae,
quam veritatis professio, quae simplex & recta est, & gau-
det nudè etiam conspici. Pro hoc pio officio, debitam
gratitudinem cum hoc toto Auditorio vicissim
reuerenter polliceor.

RESPON

RESPONSIO D. VVI.
GANDI AD QVÆ-
STIONE M.

PRÆTE Rinclinationem Monarchiæ po-
stremæ in hoc mundo, & Turcicæ rabiei po-
tentiam, in tres vsq; partes orbis habitati
se se extendentem, multa sunt hoc nostro sæ-
culo, quæ maximarum rerum, maximas mutationes por-
tendunt. Nam reuelatio veritatis diuinæ tanta, quanta
nunq̃ post tempora Apostolorum facta est, turpi homi-
num securitate fastiditur. Patefactio Antichristi obli-
teratur. Omnia veterum hæresium monstra, penè in omni-
bus doctrinæ cœlestis capitibus improbè resuscitantur,
ac sine omni fronte ornantur. Apostasia ab agnita veri-
tate passim fiunt creberrimæ. Crescunt petulantia homi-
num incredibilis, licentia conuiciandi effrenis, persecu-
tio in rectè sentientes immanis, & iuuentuti teneræ in-
stillantur semina errorum & odia sincerè docentium.
Huc accedunt prodigiorum portentosa frequentia, &
alia innumera mala. Quapropter omnium piorum pecto-
ra ingentibus anxietatibus, vt Christus ipse prædixit,
excruciantur, marcescunt, & non pauci homines mæro-
ribus exanimantur, qui vident ob oculos furiosas depra-
uationes doctrinæ, Ministerio Lutheri repurgatæ, vi-
dent in quantis periculis posteri sint futuri, non quidem
ad fa-

Mitatio nos
maximè nobis
expugnanda
Rationis
seq.

ii
iii
v
vi

ad facultates & corpora, sed ad salutem animarum quod
attinet. Ac fateor me quoque hac tua Doctissime Domine
Magister, commemoratione perturbatum esse, quod fu-
rores Sacramentariorum in propinquas etiam regiones,
atque adeo in scholas ipsas sese effundere incipiant, ac ve-
nit in mentem cuiusdam Vaticinij, quod ante multos an-
nos audiui, Sacramentariorum hæresin latè grassatu-
ram, & fore postremam in hoc mundo.

Vaticini:
B

Verum in hac tanta ruina, Religionis, Imperiorum, ac
mundi totius, erigamus nos voce Christi Salvatoris no-
stri, dicentis: Ecce ego vobiscum sum usque ad consum-
mationem sæculi. Erit aliqua Ecclesia licet exigua usque
ad concremationem totius mundi. Oremus igitur, ut nos
Deus & posteritatem nostram in veritate sua benignè
conseruet, faciamus nostra officia in scholis discendo, do-
cendo, confitendo & propagando incorruptam Evan-
gelij doctrinam, refutemus errores ingruentes, & non-
nihil etiam patiamur. Satius est enim pati pro ve-
ritate agnita mori, quàm abnegando eam, cum Sacramenta-
rijs & alijs præstigiatoribus viuere.

Manh 28

Quod ad quæstionem propositam, cur τὸ ἅγιον in ver-
bis Cœnæ constanter sit retinendum, rectè iudicas, eius
explicationem paulò solidiorem, plus temporis requirere,
quàm in hoc solenni actu nobis concedatur, sed quia mentes bo-
nas sæpè indices rerum grauisssimarum, solerter & per-
spicue monstrati, vel erudiunt, vel confirmant, vel de-
lectant,

B

lectant,

lectant, tibi, totiq; huic Auditorio, quantum potero, Deo regente, breuiter gratificari studebo.

Fons error: sacra
mentarij malus

Fons erroris Sacramentarij, hac nostra etate resuscitati, malus est. Constat enim, initio Cinglium & Carolostadium mera ambitione motos esse, vt nouam sententiam proferrent, ne scilicet Lutherus repurgatae per Spiritum sanctum doctrinae sacrae, laudem solus auferret.

Mali fructus
Sacramenta:

Deinde neuos, seu malos fructus, ex quib; vult Christus de Pseudoprophetae iudicium fieri, habent conspicuos eosq; non paucos. Nam:

1 Verba Christi violenter et quidē dissimiliter torquent. Carolostadius, τοῦτο, peruertit pro suo capite. Cinglius, est, pmutat in significat. Oecolampadius, corpus in signū corporis transformat. Et sudant omnes in varia istorū verborum constructione, compositione, interpretatione.

2 Quando agendum est de Materia Coenae, ilicō transiliunt ad formam vel vsum eius Coenae.

3 Nec petunt sententiā Testamenti, ex verbis Textus, sed ex suis ratiocinationibus, & dictis scripturae, quae nihil prorsus de Coena hac sacra continent.

4 Imò, quod horrendum dictu est, verba Christi omnipotentis filij Dei, tanq; vanissimi & impotentissimi hominis blasphemè contemnunt & exhibilant, Sicut Martyr in Dialogo suo pag. 127. aperte scribit, Nos p dogmate aequo absurdo ac inutili laborare, nec pro eo tuendo quicq; habere, nisi Christi τὸ ἕκτόν: Hoc est corpus meum.

Nam de petro
Martyre

Verum:

5 Verum Christi corpus & sanguinem eius, ex hac cœna remouent, ac soli cœlo includunt, vsq; ad nouissimum iudicium.

6 Manifestè Nestorianismum stabiliunt. Nam humanam Christi naturam, nolunt esse, vbi eius diuina sit, & vbi se iuxta corpus & sanguinem suum quoq; futurum esse, expressis verbis testatus est.

7 Negant ore quoq; corpus Christi comedi, iuxta verba eius disertissima, ac tantum fidem celebrant.

8 Indignos inficiantur corpore Christi vesci, ad suum iudicium, contra Paulum. *1. Corinth.*

9 Blasphemie Spiritu rotantur, ac lingua effreni eruant verba, à quibus pia mens abhorret, qualia multa Lutherus statim initiò huius disputationis ex Sacramentarij scriptis annotauit.

10 Seditiosos motus concitant plerunq; Sacramentarij. Cinglius ipse armatus in bello procedens, ictus interijt, vnde hic versus in Historijs celebratur.

Occubuit patrio bellator Cinglius ense.

Carolo stadius absente Luthero, tumultuabatur domi in imagines. Antuerpiæ quantopere grassati sint Sacramentarij, historia docet, vt de Gallia & alijs locis taceã.

11 Postremò cothurnos & dolos verborũ concinnant. Nã interdũ effingunt voces tanta arte, de præsentia corporis et sanguinis Christi, vt diceres, imò ferè iurares, eos planè nobiscum sentire, paulò post verò in vno quasi pede

stantes, quæ dederunt penitus iterum auferunt, ac de vi
atq; energia tantum sua verba accipi volunt, ac subijci-
unt, tam procul abesse corpus & sanguinem Christi à
Cœna hac sacra, q̄ cœlum à terra distet.

Hosce fructus recito, vt studiosi Pseudoprophetas
illos, iuxta Christi præmonitionem, cognoscere ac vitare
re discant.

Nunc propius ad rem. Omnino cum Luthero sen-
tio & statuo, in hisce verbis Cœnæ: *Accipit Panem, &c.*
& ait, *Comedite, Hoc est corpus meum.* Et accipiens
calicem &c. dixit, *Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis
meus, qui pro multis effunditur, τὸ πᾶν τὸ ἐν πectore toto, &
confessione constanti retinendum esse. Causas adfero lu-
culentas & immotas, quibus conscientie Christum seriò
amantes, tutissime possunt incumbere atq; inniti.*

Prima. Quia Christus illa verba protulit, qui λόγος
est sapientissimus & facundissimus, qui & voluit & po-
tuit dilucidè & planè loqui. Et Pater cœlestis iubet
HUNC AVDIRI, non reformari, aut flecti ei-
us sermonem ad arbitrium hominum.

Secunda. quia sunt verba Testamenti, non sunt pro-
verbiales, non parabolica locutiones. Nam Christus in
hac tanta actione, qua ante mortem suam Testamentum
suum de bonis summis in Ecclesia sua distribuendis vo-
luit condere: nihil perplexè, nihil obscurè loqui voluit.
Ac res manifesta est, quoties aliàs parabolam proposuit
Christus

Causa. 7. Cur
to quod constans:
reminnd.

Christus, interpretationem ipsemet addidit, ne quis de
sua sententia ambigeret. Cum itaq; hoc loco magna sa-
pientia, grauitate, perspicuitate, Testamentum condide-
rit, nefas est summum, glossa humana alium importare
intellectum, q̄ verba sonant, cum potius ex verbis Chri-
sti, sententia propria & germana petenda sit.

Tertia causa, Quia summus consensus Euangeli-
starum & Pauli in verbis substantialibus Cœnæ Do-
minicæ extat, qui nulla Sacramentariorum sophistica
labefactari debet nec potest.

Quarta. Quia Christi Testatoris scopus fuit, non
tantum promissionem Euangelij aliqua externa tessera,
vfu nimirum panis ac vini Symbolici aut significatiui,
confirmare, sed seipsum, hoc est, corpus & sanguinem su-
um, quo thesauro nihil preciosius, nihil salutaris est,
nobis hoc pacto applicare & donare, & sua beneficia si-
mul adferre atq; obsignare voluit. Hoc ingens pignus a-
moris, applicationis, & præsentia Christi, nobis violen-
tis verborum Christi contorsionibus eripere conantur
Sacramentarij. Maius igitur furtum in hoc communi Te-
stamento Christi committunt, q̄ Pontificij. Nam hi Ele-
menta tantum, quò ad materiam auferunt, speciem relin-
quunt. At illi, ipsum Christum, quò ad præsentia & par-
ticipationem veri ac naturalis Corporis & sanguinis eius
sceleratè auferre moliuntur, quia ea tantum cælo concludi
ac retineri velis, quod dicitur, remisq; omnibus conten-
dunt.

B 3

Quin-

V.
Quinta causa, quia pnomina hisce verbis, diuina sapientia adiuncta atq; annexa, vel sola omnē controuersians tollere possent, si malicia hominū non obstaret. Constat n. pnomina in sacris literis maximā ubiq; habere vim atq; potentiā. Hoc est corpus Meum. Hic est sanguis Meus, inquit Christus, qui Deus noster, qui Doctor noster, qui Saluator noster est. Iam verò corpus Meum, vt Christus loquitur, nō idem est, quod figuratiuū aut significatiuum Christi corpus, aut signum vel typus, vel figura corporis Christi, vt Simon magus & Sacramentarij loquuntur. Imò adduntur etiā maioris euidentiae gratia, Relatiua. Corpus MEUM inquit, QVOD p vobis traditur. Sanguis MEUS ait, QUI pro vobis effunditur. Iam cogita, qualia portenta Sacramentarij gignant? Corpus inquit ibi significat non corpus Christi verum ac naturale, quod tantum iam capitur & constringitur cælo, quodq; abest longissimo interuallo, sed signum corporis absentis. Itē sanguis meus dicunt, idem est quod signum sanguinis mei absentis. Quonam igitur illa Relatiua, ore Christi plata referentur? Est Meum, inquit Christus, corpus, et quidē hoc ipsum, QVOD, audi, QVOD p vobis traditur. Est sanguis MEVS ait, QUI, audi, QUI pro vobis effunditur. Sequitur igitur iuxta petulantem Sacramentariorum deprauationem, signum corporis Christi p nobis traditū esse? Item signum sanguinis Christi p nobis esse effusum, prsus vt Simoniani blasphemabant? Quid est Christum

stum, Dei filiū in os caderē, ac mendacij arguere, Satana
nica, prorsus impudentia, si hoc nō est? Si Nebulo quispiam
Testamentum alicuius rustici, tam affectata impudentia
contorquere atq; pervertere conaretur, ita quidem, ut
si ille agrum aut vineam, quam accuratē etiam limitibus
expressis descr. psisset, nobis Testamēto, quod morte sua
confirmasset, legasset, hic nebulo palam maximis clamo
ribus psuadere niteretur, non agrum, non vineam illam
intelligendā, sed significari vineam aut agrū, qui in su
prema aëris regione Spheræ ipsius Lunæ contigua situs
esset, quo cogitatione mentis esset ascendendū, & sic eo
fruendum, nonne p̄ impio & sceleratissimo homine meri
to haberetur, qui indignus esset, ut inter veritatis & ho
nestatis amantes homines versaretur? Sed Sacramenta
rij Testamentū Christi, quod est cōmune toti Ecclesiæ i
psi, tanta licentia, tanta malicia, tanta blasphemia vio
lant, corrumpunt, p̄uertunt, eneruant. Attendat igitur
vniuersa Ecclesia Christi, quales Christi, quales Testa
menti ipsius, quales omnium piorū hostes sint Sacramenta
rij? Non n. facultates, nō imperia, non vitā, sed ipsum vi
tæ autorē, ipsum inquam Christum è Testamento abripi
unt. Erit igitur Testamentū vacuū, inane, cassum, si cor
pus Christi, quod tradidit p̄ nobis, & quod iubet comedi,
si sanguis Christi, quē fudit p̄ nobis, & quē iubet bibi in
hac sacratissima cœna, non aderunt, sed aberunt, uti lo
quuntur, p̄cul in cœlo, vnde nō egrediantur ante nouissi
mum diem.

Sexta Causa. Quia vult Christus sibi tribui **VERITATEM & POTENTIAM**, & omnia sua verba, omnes suas Ordinationes, iuxta hanc Normam æstimari ac dirigi. Sic enim refutans Sadducæos, inquit: Erratis, nescientes scripturas & virtutem Dei. Veritas Christo tribuenda est meritò, quia habet etiam cœlestis Patris autoritatem, Hunc audite. Potentia quoq; ipsi iure adscribenda est, quia Deus est, & fundamentum hoc immotum est: Non est impossibile apud Deum omne verbum. Item: Quaecunq; Deus promisit, hæc **& POTEST** præstare.

Line 1
Rom
A

Iam autem verba Christi, in Testamento eius diuino consilio, summa sapientia, singulari grauitate q̄ clarissimè sunt plata, Hoc est corpus MEVM, QVOD pro vobis traditur: Hic est sanguis MEVS, QUI pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Ergo sequitur irrefragabiliter, Christum **& POSSE** hoc præstare atq; efficere, quod dixit, quod promisit, quod voluit præbere, licet tu id ratione tua non possis consequi, emetiri, comprehendere. Nam sine tua ratione Christus hisce verbis hoc suum Testamentum instituit, & morte sua consignauit ac ratificauit. Non igitur mirum, si absq; tua ratione, verba illa Testamenti sui complebit Christus. Nec te iussit ratione tua verba sua examinare, trutinare, iudicare, an ea tali modo fuerint ponenda? an ea possint subsistere? an possit Christus, vt verba palam

palam & apertè sonant, suum corpus & quidem illud ipsum, quod pro nobis dedit, & sanguinem suum, atq; a deo illum ipsum sanguinem, quem pro nobis effudit, nobis largiri? Sed conditum à se Testamentum, te vult amplecti, te vult parère sine omni contradictione, exceptione, limitatione, mutatione, glossa, suæ sanctioni, te vult sibi attribuere veritatem, de qua iuxta ipsius verba nullum est dubium, & **POTENTIAM**, quod ea ipsa, quæ verbis expressit, valeat tibi dare. Nequaquã enim mentitur Christus, Nequaquã fallit aut decipit verbis suis, ac potest simpliciter omnia, quæ ore enunciat, adeò, vt ex nihilo quoq; omnia possit producere. Quod si enim Christus non plura posset, q̃ tua ratio intelligit, cogitat, capit, præscribit, tum in plurimis dictis, Christus mendacij fædissimè coarguendus esset, à qua quidem blasphemia, omnes timentes Deum, totis pectoribus abhorrere, atq; aures auertere decet.

Postrema causa. Quia Glossæ Sacramentariorũ sunt dissimiles, incertæ, instabiles, in textum iniuriosæ, quibus conscientia seriò Deum colentes, non possunt inniti. Vicissim autem ostendit lætapiorũ, bonas conscientias in verbis Christi, & observatione τὸ ἴκτο, omnium tutissimè & rectissimè posse insistere, & tantum Christo dicenti veritatem ac potentiam attribuere. Equidem Eberus in suo libello, cum vacillationem suam, qua iactatus aliquandiu fuisset, non obscurè indicasset, palam testatur,

C

statu,

VII

statuatur, conscientiam omnium optime in ipsis Cœnae Domini
minicæ verbis, & eorum intellectu, sicuti ibi iacent verba
expressa à Christo, posse acquiescere, licet ille postea
de manducatione indignorum nonnihil exorbitet.

Nihil nunc addam, vitandæ prolixitatis gratia, de
veteri Ecclesia, cuius testimonijs ad suos errores stabili-
endos, pessima fide abutuntur Sacramentarij. Quid enim
isti homines parcerent Patribus, qui ne Deo quidem lo-
quenti, post tot commonefactiones parcere discunt.

Intelligunt procul dubio omnes seria pietate imbu-
ti, causas à me breuiter expositas esse eiusmodi, vt non
queant sibi tantum superbo, aut conuicio blasphemico
alicuius maledici Sacramentarij, subito euerti vel de-
strui. Nam gloria, veritas, potentia, Christo in eis tri-
buitur, quæ ei debetur. Sacramentarij autem hisce omni-
bus Christum nefarie spoliant. Si igitur redamandus est,
qui amauit nos plurimum. Si gratitudinem debemus no-
stro redemptori. Si zelandum seriò est pro eius gloria, ve-
ritate, potentia, hasce causas, ipso dante, regente, ac su-
stentante, in ipsis pectoribus imprimamus, & ijs quasi ar-
mati, contra præstigiatores illos audaces, contra viola-
tores, contra deprauatores, contra hostes Testamenti Do-
minici, precibus ad Deum, confessione oris & calami a-
lacriter pugnemus. Aderit autem ipse Christus, qui pro sua
potentia integritatem sui Testamenti vindicabit.

Superest vt pauca de Argumento, quod attulisti, adijci-
am. Rectè autem sentis optime Domine Magister hoc de
offens-

offensione, rationis humanae ad Testamentum Christi, Argumentum esse fundamentum et scaturiginem omnium, quae à Sacramentarijs contra verba coenae proferuntur.

Respondendum autem est initiò ad Maiorem per distinctionem. Nam alioqui eam indistributam esse, nemo non videt. Duplicia sunt absurda, Rationis & fidei. Rationis absurda sunt, quando sapientiae rationis humanae aliquid non conuenit. Fidei absurda sunt, quando aliquid verbo Dei sacris literis expresso non conuenit. Vt, Absurdum rationis est, corpus Solis esse bipedale, ut Epicurei nugabantur. Nam ratio humana ex Eclipsibus umbrarum ratione & alijs Argumentis potest euincere, multoties corpus solare esse maius toto globo terrae. Absurdum rationis est, asseuerare niuem esse nigram, ut Anaxagoras ineptiebat, quia visus omnium hominum diuersum declarat. Absurdum verò fidei est, tantum unicam fingere personam diuinitatis, ut Sabellius insaniebat. Nam tres esse, sacrae literae disertè docent. Absurda fidei sunt, homines iam nasci absque peccatis, ut Pelagius deliraabat. Fide sed non sine operibus peccatorem coram Deo iustificari. Dubitandum esse an simus in gratia, ut Pontificij ebuccinant. Bona opera non esse facienda, seu Adiaphora esse, ut Anabaptistae furiant & similia. Nam verbum Dei docet, Homines iam in peccatis concipi et nasci, et totam quidem hominis naturam, non tantum partes eius aliquas esse corruptam. Sola fide sine operibus nos iustificari. Bona opera iuxta mandatum Dei esse praestanda.

Duplicia absurda

Rationis

Fidei

Sicut igitur in rebus humanis, profanis, mundanis, Absurda rationis prudenter cauēda ac repudianda sunt: Ita in rebus sacris, diuinis, ecclesiasticis, Absurda fidei multò magis omni cura & studio fideliter vitanda & reijciēda sunt. Maior itaq; tua: Vbi in sacris literis τὸ ῥητόν absurditates gignit, ibi δὲ λόγος est quærenda: de absurdis fidei, & non de absurdis rationis intelligenda est. Nam in capitibus doctrinæ cœlestis, Absurda rationis caueri nequeunt. Absurda verò fidei, prorsus abesse oportet. Hac face quasi accensa, iam ad reliquas tenebras Argumenti, firmiori gressu, & animo alacriori accedemus.

Minor igitur falsissima est. Nam in verbis Cœnæ retinere τὸ ῥητόν, nequaquã gignit absurditates fidei, licet absurda & ἄλογα, rationis pariat, quæ quidem decreta sapientiæ diuinæ non labefactant. Non est enim absurdum, filio Dei veritatem & potentiam in verbis suis, & gloriam atq; honorem, simplici, supplici, & obtemperante corde tribure.

Fons porrò Minoris manifestè est rationis humanæ principium, dictatum, decretum, non est vox Christi, non Dei, non verbi diuini, in hac quidem parte. Non sunt autem verba diuina, quæ hic extant, æstimanda iuxta rationis humanæ placita. Nam Deus omnes Articulus fidei reuelauit tali modo, vt sint rationi humanæ contrarij, & nequeant ratione intelligi vel comprehendi, nisi

di, nisi renata per Spiritum sanctum fuerit. Addidit au-
tem hanc auctoritatem & mandatum Deus verbis suis,
quod inquit, Audite, credite, obtemperate, sine exceptio-
ne, sine disputatione. Et grauiſſima vox Pauli est, quæ
pro regula in rebus diuinis habenda est, captiuandam
esse Rationem in obsequium fidei.

Habeat igitur locum hoc rationis humanæ principiu-
m, Nullum corpus finitum, simul & semel in diuersis
locis existere potest: in dispositione rerum mundanarū,
vbi nulla extat alia dispositio diuina. Quis negat mon-
tes adiacentes huic oppido Ienæ, non simul & semel exi-
stere in Arabiæ iugis. Carolum Quintum bellum geren-
tem in Affrica ad Argieram, non esse simul & semel in
Germania.

Sed in hac Cœna est peculiaris constitutio, peculiare
decretum, peculiaris voluntas Dei, quod hoc corpus &
hic sanguis Christi, debeat distribui & accipi non tan-
tum fide, sed ore quoq; ipso, in omnibus locis Ecclesiæ
Christi, vbiq; hæc sacra Cœna iuxta institutionem i-
psius administratur. Causa est, quia Christus ipse dixit,
Sic sanciuit, sic voluit, sic Euangelistæ per Spiritū san-
ctum scripserunt, sic verba sonant, sic loquuntur, sic te-
stificantur.

Quid igitur? Num Christo oblatrabis? Num absur-
ditatem, quam ratio tua affingit, ei obijcies? Num dices
impossibile esse Christo, quod ipsemet effatur? Imò ce-

dat ratio humana ipsi Deo loquenti. Comprehendere possibilitatem rei tantæ nequis? At qui non te hoc iubet Christus. Nec veritas & potentia Christi, in tuæ rationis arbitrio, iudicio, comprehensione sita sunt. Tribue Christo fide tua quæ debes, bestia rationis captiuata, & nihil amoviges de veritate & potentia docentis Christi. Non errabis, dum ipsius verbis innixus fueris. Blasphemabis autem, si ei nihil credideris, quod assequi nequeas, quomodo id fieri queat. Nam illud QVOMODO fiat, non in tua est positum cogitatione, sed in potentia loquentis.

Cadentem igitur Minorem, quia autoritate, verbo, ac potentia Christi fortissimè evertitur, conteritur, deletur, corruietiam ac disijcitur conclusio. Ac si Christi verum ac naturale Corpus in Cœna hac sacra, non tantum fide sed & ore comeditur, id quod verba ipsa luculenter probant, sequitur esse realem quoque communicationem in Christo idiomatum: Sequitur Christum non captiuari tantum cælo iuxta humanam naturam: Sequitur blasphemias voces Sacramentariorum dignas esse deestatione: Sequitur Lutheri scripta contra Sacramentarios esse verissima, quibus quidem nostras hasce confessiones palàm adiungimus

Hæc verè, hæc rectè, hæc solidè, hæc piè sanctèque dici, omnium piorum corda testificari, nihil prorsus dubito. Verum ista aliàs copiosius erunt exponenda, quia bellum contra Sacramentarios pestilentissimos recrudescit.

Horæ

Hortor igitur Ecclesiam huius loci, ut fundamenta
rerum in timore Domini & discant omnes, nec se quouis
vento hinc inde agitari, aut quouis spectro terreri pati-
antur. Turris est fortissima Nomen Domini, hoc est,
verbum eius. Qui in hac arce se continent, non expugna-
buntur. Qui hanc lucernam in caliginoso mundo fulgen-
tem sequuntur, veram viam salutis capeffent. Qui ve-
rò hominum cogitationes, ludibria & ignes fatuos secta-
buntur, impingent, hallucinabuntur, damna accipient
ingentia.

Iesus Christus, viuus Rex noster, ad dexteram eter-
ni & omnipotentis Patris in cœlis regnans, Testamen-
tum suum sacrosanctum à scæuis & maledicis violatori-
bus, benigne ac potenter vindicet, ne nobis corporis &
sanguinis sui preciosissimi in sua sacra Cœna præsentia-
am, applicationem, vsum, contra tam illustria verba ipsi-
us tam nefariè adimant, & totum Israël peccare fa-
ciant. Seruetq; suum cœtum simplici corde &
confessione ipsi laudem veritatis, & po-
tentia, in æterna vsq; secula tri-
buentem, Amen.

Amen.

79 1057 071

M.C.

X 270 6004

Vg
1657

22.

C A V S Æ,
R I N C O E N Æ

MINICÆ VERBIS τὸ ἕκτῳ S I T
R E T I N E N D V M.

Magistri & Responſio D. IO ANNIS
G A N D I, in promotione Magistrorum
Iena recitata 3. Iulij. Anno
1 5 7 1.

I E N Æ
mpreſſum per Donatum Ritzenhan.
Anno M. D. LXXI.